

KELET, ÉSZAK, DÉL

ARCKÉPEK ÉS VÁZLATOK A KISEBBSÉGI MAGYAR IRODALOMBÓL

Véletlenül kezembe kerültek múlt évi magyarországi középiskolai értesítők, s bennük a *Magyar iskolai dolgozatok* c. rovatban érdeklődéssel néztem utána, hogy vajon az utolsó tizenöt év viharzásai miképpen tükröződnek vissza azokon az írásbeli tételeken, amelyeket ma tanárok diákjaiknak adnak. Furcsa meglepődéssel kellett megállapítanom, hogy az írásbeli dolgozatok birodalmában az élet egyáltalán nem változott. Az ős tanári tételek ellenállottak a történelmi idők legviharosabb hullámainak is, s a diákoknak ma is a következőkön kell törniök fejüket: „Vonassék párhuzamba Qu. Horatius Flaccus és Virág Benedek költészete”, „Dugonics András *Etelka* c. regénye sikerének titka”, „Tompai Mihály virágregéi” és a többi.

Milyen, idillikus világ! És ha az ember szemét a kis irodalombúvárok és filológusjelöltek penzumairól az irodalomtörténet már beérkezett nagyságai felé fordítja, sajtóságtól, de ott is a mai magyar irodalmi élet problémáitól való ugyanazt az elzárkózottságot, a mai lehető tudományos feladatoknak ugyanazt a naiv megkerülését látja, mint az irodalmi pedagógia területén.

Ha ez nem volna így, akkor bizonyára már nem egy irodalomtörténetírónk rég rávetette volna magát arra az irodalomtörténeti szempontból gyűjtő érdekességű kérdéssorozatra, amelyet a tíz év óta kibontakozó három külön magyar irodalmi élet nyújt.

Örömmel kell rámutatnunk olyan kísérletekre, és az irodalomtörténeti öntudat nem az első pillanattól fogva a legéberebb figyelemmel kíséri, hogy ezek az önállósult felületek az új történelmi helyzet hatása alatt miként módosulnak, mit őriztek meg a régi szellemből, milyen új elemeket vettek fel?

Néplélektani, irodalomelméleti szempontból egyformán érdekesek volnának ezek a vizsgálatok, eltekintve attól, hogy az önállósult irodaloméleti részek összehasonlító megfigyelése alapján sok olyan szempont és célkitűzés válnék nyilvánvalóvá, amelyek mintegy az egyetemes magyar irodalmi élet vezető szempontjai és célkitűzései lehetnének.

Amíg irodalomtörténetíróinktól ilyen rendszeres és dokumentált irodalmi kutatásokat hiába várunk, addig is örömmel kell rámutatnunk olyan kísérletekre, mint a Szondy Györgyé, aki *Kelet, Észak és Dél* címen a Debrecenben megjelenő *Debreceni Szemle* több kisebbségi íróról szóló cikkét kötetbe gyűjtötte és külön kiadta. A kötet cikkeit Alszegehy Zsolt, Benedek Marcell, Bodor Aladár, Fehér Gábor, Gulyás Pál, Nánay Béla, Oláh Gábor, Péterffy László, Szentimrei Jenő, Zsigmond Ferenc és végül maga a szerkesztő, Szondy György írták. Sokkal több kiváló esztétikus és kritikus szerepel itt együtt ebben a névsorban, semhogy tollaik alól ne került volna ki nem egy kitűnő irodalmi jellemzés vagy portré. A baj azonban az ilyen alkalmi műveknél az, hogy éppen az általános irodalmi, úgynevezett oknyomozó szempontok és az összehasonlító kritikai értékelések hiányoznak, ami miatt, noha nagyobb terjedelmű műről van szó, a három magyar irodalomról mégsem kapunk összefogható képet, valamint a külön ismertett írók értékéről és jelentőségéről sem lesz helyes fogalmunk.

A kötet egyébként legnagyobb részében erdélyi írókkal foglalkozik. Igen szép, alapos tanulmányt olvasunk Szondy Györgytől Áprily Lajosról, Oláh Gábortól Makkai Sándorról, Alszegehy Zsolttól Reményik Sándorról s Benedek Marcelltól az erdélyi lírikusokról általában. A többi inkább kisebb rajz, amelyeknek hasznos ismertető és propagatív jellegük tagadhatatlan. A vajdasági és szlovenszkói magyar irodalmat kissé rapszodikus rövidséggel, de eléggé áttekintően Nánay Béla ismerteti.

Komoly szemrehányásunk lehetne a kötettel szemben, hogy csak így a felszínen marad a szlovenszkói és vajdasági magyar irodalmak tárgyalásánál, ha erre maga

a szerkesztő nem hívná fel a figyelmet, mentségül hozva fel a kötet tisztán alkalmi jellegét.

Kétségtelenül, mint ismertető s talán lelkiismeret-ébresztő első kísérletet örömmel kell üdvözlőnünk Szondy György kötetét. Reméljük, hogy elég lármás ébresztőóráként riaszt majd rá azokra, akik irodalmi életünk új és mélyreható változásai felett oly könnyedén elszundikálnak.